

L 200
175

O. J. J. J.

Onderzoek naar den kostprijs van de belangrijkste producten van den akkerbouw en de veehouderij.

.-.-.-.

Eenige algemeene richtlijnen, betreffende den opzet van het onderzoek.

A. WAT TE VERSTAAN ONDER KOSTPRIJS?

De factoren, welke den kostprijs bepalen kan men naar hun aard in twee groepen indeelen:

I. De kale kosten.

Hieronder verstaan wij alle uitgaven, welke men ten koste moet leggen voor de verkrijging van een bepaald product, indien de ondernemer uitsluitend werkt met:

- a. betaalde arbeid (ondernemer of leden van diens gezin verrichten dus zelf geen handenarbeid of zij zijn als het ware op de eigen onderneming in loondienst).
- b. gepachte grond of geleend grond- en gebouwen-kapitaal.
- c. geleend bedrijfskapitaal.

II. De ondernemersbeloening.

- a. de vergoeding voor het beheer van het bedrijf.
- b. de vergoeding voor het dragen van het risico.

Ad. I.

1e. Op welk productieproces moet de kostprijs betrekking hebben?

Twee mogelijkheden:

- a. Op het productieproces, dat in gang is.
De historische kosten, d.w.z. al de kosten, die voor het betreffende product werkelijk gemaakt zijn.
- b. Op het productieproces, dat bekostigd moet worden uit de opbrengst van het betreffende product.
de reproductiekosten.

Het tweede gezichtspunt (de reproductiekosten), lijkt ons economisch het meest relevant. De geldopbrengst van den oogst 1940 moet zoo groot zijn, dat- naast de beloening van den boer- de uitgaven voor het volgende productieproces er uit kunnen worden bekostigd.

In tijden van stabiele prijzen zal er tusschen de historische kosten en de reproductiekosten weinig verschil bestaan. Dit is evenwel geheel anders in tijden van dalende of stijgende prijzen. Bij stijgende prijzen dient men vooral uit zorg voor de bedrijfscontinuïteit vast te houden aan de reproductiekosten.

Hoewel bij een stijgende beweging der prijzen de historische kosten gewoonlijk lager zijn dan de reproductiekosten, komt het bij de post rente nog al eens voor, dat de historische kosten nu nog hooger zijn dan de reproductiekosten. Dit is n.l. het geval, indien een bedrijf "überschuldet" is door een te hooge hypotheek in de hogconjunctuur. Het verschil tusschen waarde van den grond en de gebouwen en de schuld is een verliespost en de rente hiervan mag niet meer in den kostprijs gecalculeerd worden.

Uit praktische overwegingen kan men evenwel beide kostprijzen berekenen.

228692

67-27-63
efz
-2-
0.7200
2e. Op welke groep bedrijven moet de kostprijs betrekking hebben?

Voor elk product bestaat er een veelheid van kostprijzen. Welke van deze kostprijzen moet nu als "de" kostprijs worden beschouwd?

a. het gemiddelde.

Als de kostprijzen veel spreiding vertoonen leidt deze methode tot groote onjuistheden. Bij vaststelling van den prijs voor een product op den gemiddelden kostprijs, is de helft van de betreffende productie min of meer al naar gelang de afwijking van het gemiddelde- verliesgevend.

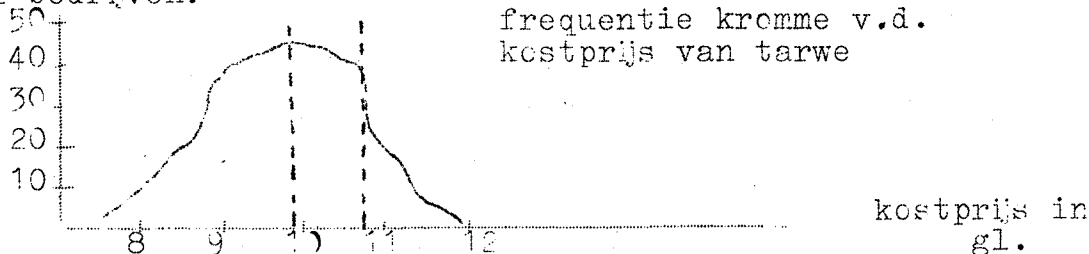
b. de representatieve groep grensbedrijven.

Voor de prijsbepaling van een product moet men dien kostprijs als maatgevend beschouwen, welke de kostprijs is van de duurste werkende groep bedrijven, waarvan men nog wenscht, dat zij het betreffende product voortbrengt.

De voorloopige kennisneming van het materiaal wekt den indruk, dat het kostenbeloop van de bedrijven onderling zoo is, dat er een zeker gebied is met een groote frequentie, terwijl er aan beide kanten een aantal bedrijven "uitspringt".

Ter verduidelijking bijgaande figuur:

aantal bedrijven:

De kostprijs van de representatieve grensgroep ligt in dit geval in de buurt van f.10.75. De gemiddelde kostprijs bedraagt evenwel slechts f.9.75. Nu is dit geval erg sprekend geconstrueerd om het principe duidelijk uit te laten komen. In de werkelijkheid zal de bepaling van de representatieve grensgroep min of meer afhankelijk van het verloop der frequentie kromme-arbitrair zijn. Ook al is de afwijking tusschen den gemiddelden kostprijs en den kostprijs der representatieve grensgroep niet zoo groot als in ons voorbeeld, toch zal dit onderscheid in den regel wel de moeite waard zijn. Het komt er dus op neer, dat men van de groote groep "normale" bedrijven, de duurste als maatgevend voor den kostprijs neemt. Een kleine groep van bedrijven zal dus in dit geval nog met een min of meer groot verlies werken. Het is evenwel niet doenlijk elk bedrijf een loonenden prijs te verzekeren. In sommige bedrijven wordt nu eenmaal niet voldoende economisch gewerkt en andere zijn niet geëigend voor de productie van een bepaald product.

Ad. II.

De bepaling van de ondernemersbelooning.

De boer-ondernemer kan uit verschillende hoofde inkomen uit zijn bedrijf trekken:

- rente van zijn eigen kapitaal.
- loon voor den arbeid van zijn gezinsleden en hemzelf, d.w.z. de arbeid, welke hij ook zou kunnen laten doen door een arbeider.
- de belooning voor de typische ondernemers-werkzaamheid: de leiding van het bedrijf en het dragen van de bedrijfsrisico's.

De factoren genoemd onder a. en b. hebben wij ondergebracht bij de kale kosten. Daar hooren ze zoowel naar hun aard, als wel om de gegevens van de bedrijven onderling vergelijkbaar te maken. De hoeveelheid eigen kapitaal en de hoeveelheid eigen en gezinsarbeid per H.A. loopt zeer uiteen.

Voor de bepaling van de ondernemersbeloening (c.) moeten we zoeken naar:

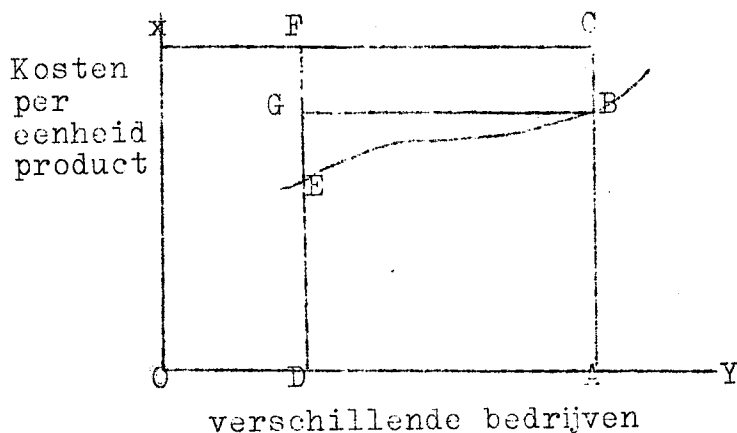
1e. een norm.

In principe moet het een beloening zijn, welke in evenredige verhouding staat tot de beloening van soortgelijke functies in andere takken van volkswelvaart.

Welke? Zelfstandige middenstandsbedrijven?

Bij de bepaling van den norm mag niet worden vergeten, dat wij uitgaan van de kale kosten voor de representatieve grensgroep. Indien deze groep een behoorlijke ondernemersbeloening is gewaarborgd, ontvangen al degenen, die een lageren kostprijs hebben, een zekere ondernemerswinst.

Ter verduidelijking zie onderstaande figuur:

- E.B. = Kostencurve
- A.B. = Kale kosten v.d. representatieve grensgroep
- C.B. = Ondernemersbeloening " "
- D.E. = Kale kosten van een bedrijf met lage kosten
- F.G. = ondernemersbeloening van dit bedrijf
- G.E. = ondernemerswinst " " "

2e. een sleutel.

De ondernemersbeloening moet in redelijke verhouding staan met den omvang van het bedrijf.

Als sleutel wordt veelal gebezigd:

a. de oppervlakte (het aantal H.A.)

Tenzij men voor elk bedrijfstype een anderen norm bepaalt is het gebruik van oppervlakte van denin gebruik zijnden grond zeer eenzijdig.

1e. is de oppervlakte geen adequate maatstaf voor de productie-capaciteit van den grond.

2e. is de grond maar één van de belangrijke factoren, welke de productie-omvang van het bedrijf bepalen, denk b.v. aan weidebedrijf met of zonder varkenshouderij.

Een voor ons doel beter geschikte sleutel is waarschijnlijk

b. het totale bedrag aan kale kosten per bedrijf.

In de totale kale kosten komen de productiefactoren elk naar hun relatieve waarde voor ieder bedrijf tot uitdrukking. De ondernemersbeloening vormt dus een zeker percentage van de kale kosten, Welk percentage dient gevonden te worden door studie over den norm.

In een publicatie van de Directie van den Landbouw "Schema eener boekhouding voor Land- en Tuinbouw" wordt op pag. 22 een voorstel gedaan voor de belooning van den bedrijfsleider, wat voor de typische ondernemerswerkzaamheden neerkomt op:

Bedrijfs- grootte	Percentage van het gemiddeld loon van een arbeider	¹⁾ + guldens per H.A.	+ vrije woning
1-10 Ha.	25	20	id.
11-20 "	35	18	id.
21-30 "	50	16	id.
31-50 "	70	14	id.
51-70	85	12	id.
71 en meer	100	11	id.

1) zonder emolumenten.

Indien de bedrijfsleider zelf uitvoerende arbeid verricht, geniet hij extra dezelfde belooning als het gemiddelde loon van een arbeider. Welke criteria bij het samenstellen van deze reeksen van invloed geweest zijn, staat niet vermeld. Houdt de degressieve reeks van de bedragen per H.A. misschien verband met de veronderstelling, dat de intensiteit van het bedrijf afneemt naarmate het bedrijf groter wordt?

B. WELKE GEGEVENS ZIJN AANWEZIG?

1e. De fiscale boekhoudingen van globaal 8000 bedrijven van oppervlakte ongeveer 8% van alle cultuurgrond in Nederland. (Ongeveer 6000 van deze boekhoudingen zijn aanwezig bij Boekhoudbureaux, welke in nauwe relatie staan tot de organisaties die lid zijn van het K.N.L.C.)

Het groote aantal is een behoorlijke waarborg, dat deze bedrijven inderdaad een betrouwbaar beeld geven van den Nederlandschen landbouw. Waarschijnlijk een iets te gunstig beeld, daar de vooruitstrevende boeren juist het meest aangesloten zullen zijn bij een Boekhoudbureau.

In elk landbouwgebied zal apart moeten worden nagegaan of:

- het aantal bedrijven aangesloten bij een Boekhoudbureau voldoende representatief is;
- of alle grootteklassen er in voldoende mate in voorkomen.

De fiscale boekhoudingen bevatten de volgende gegevens:

- de geldkosten gesplitst naar den aard der kosten, maar niet naar het doel n.l. voor welk product uitgegeven;
- de geldopbrengst van de producten;
en in sommige gevallen:
- de fysieke hoeveelheid product.

Met eenigen arbeid is dit ook vaak nog op te diepen uit de boekhouding.

2e. Gespecificeerde boekhoudingen met de boeking der kosten naar product, waarvoor direct of indirect angewend.

Het aantal boekhoudingen van deze soort is vrij gering in verhouding tot het aantal fiscale boekhoudingen.

Hieronder vallen:

- rapporten van de bedrijfsstudiegroepen.

Groningen: een model-rapport \pm 40 bedrijven.

- de typebedrijven van de Directie van den Landbouw uitgevoerd door den Accountantsdienst (\pm 100).

Een klein gedeelte hiervan is bij de Boekhoudbureaux.

Voor het gebruik van de andere moet toestemming verleend worden door het Departement van Economische Zaken.

- c. individueele boekhoudingen, die een kosten-splitsing naar product doorgevoerd hebben.

Waarschijnlijk kan met behulp van de provinciale organisaties in een aantal van deze boekhoudingen inzage verkregen worden.

C. WELKE METHODES KUNNEN TOT BETROUWBARE RESULTATEN LEIDEN?

Een kostprijsberekening dient van den grond af nauwkeurig en exact te zijn.

- a. Uit de gegevens van de fiscale boekhoudingen zijn alleen de totale productiekosten van alle op dat bedrijf voortgebrachte producten tezamen te berekenen.

Bij sommige bedrijfstypes- wij denken hier in het bijzonder aan de gemengde bedrijven, waar de akkerbouw en veehouderij in wederzijdsche afhankelijkheid tot elkaar verkeerend is de geheele productie een organisch geheel. Binnen vrij nauwe grenzen is men door het bedrijfstype gebonden om een bepaald aantal producten in combinatie voort te brengen.

In dit geval schijnt het zin te hebben een kostprijs te berekenen van een groep producten, welke in combinatie worden voortgebracht voor de markt. De praktische beteekenis is, dat men een controle-middel heeft om na te gaan of de marktprijzen van de producten samen voldoende hoog zijn of niet.

- b. Methode van isoleering.

Alleen indien we met bedrijven te doen hebben, welke hoofdzakelijk één product voortbrengen, kunnen we den kostprijs voor dat product berekenen door van de totale kosten de baten van de bijproducten af te trekken.

Voor producten, die gezamenlijk voortgebracht moeten worden (joint products) b.v. tarwe en stroo, is geen andere methode van kostprijsbepaling van het hoofdproduct mogelijk.

De gegevens van de gespecificeerde boekhoudingen naar product vormen het ideale materiaal voor de berekening van de productiekosten.

Het groote bezwaar is evenwel, dat het aantal vrij klein is en bovendien niet de zekerheid bestaat, dat deze bedrijven juist representatief zijn voor de grensgroep, die wij uit economische overwegingen de meest juiste achten voor de bepaling van den kostprijs.

- c. De methode van de projectie.

Door combinatie van de gegevens van de fiscale boekhoudingen en de boekhoudingen met de naar product gesplitste gegevens, meenen wij tot een bevredigende oplossing te komen. Bij deze methode worden de bedrijven met gespecificeerde gegevens a.h.w. geprojecteerd op den achtergrond van de bedrijven met fiscale gegevens.

De volgende werkwijze dient hierbij gevolgd te worden:

- 1e. uit de bedrijven met fiscale boekhoudingen zoekt men voor een bepaald landbouwgebied een zoo groot mogelijk aantal bedrijven van zoo uniform mogelijk type uit;
- 2e. Hiervoor berekent men den kostprijs van een hoeveelheid a-gulden product. (De kostprijs per H.A. is niet zuiver, daar tegenover een hooger kostprijs per H.A. ook een hoogere opbrengst per H.A. kan staan; daar men dikwijls de fysieke hoeveelheid product niet kent, moet men de geld-opbrengst als maatstaf nemen;
- 3e. rangschikt deze bedrijven naar hoogte van den kostprijs en construeert een frequentie kromme;
- 4e. bepaalt de representatieve grensgroep;
- 5e. van de bedrijven met gespecificeerde gegevens van het-

- zelfde bedrijfstype, berekent men ook den kostprijs van een hoeveelheid a-gulden product;
- 6e. bepaalt naar aanleiding van deze berekening de plaats van dit bedrijf op de frequentie kromme.
 - 7e. Indien men weet hoeveel procent de totale kosten van // de representatieve grensgroepen kan men de kostprijzen van de afzonderlijke producten van het typebedrijf corrigeren met dat percentage om de goede kostprijs te krijgen. //de bedrijven met gespecificeerde gegevens afwijkt van de totale kosten van

Hierbij is uitgegaan van de veronderstelling, dat de verhouding van den kostprijs van de verschillende afzonderlijke producten in één bedrijfstype op de verschillende bedrijven nagenoeg gelijk is.

Wij vinden steun voor deze opvatting in een studie over "Het Tijdschrijven op een aantal akkerbouwbedrijven in Westelijk-Noord-Brabant" in de Verslagen en Mededeelingen van de Directie van den Landbouw 1939 No. 1. Zie grafiek op pag. 93.

d. Brede basis.

Hoe meer empirisch een kostprijsberekening, des te beter. Schattingen en globale afrondingen naar boven b.v. vormen een cumulatie van kleine foutjes, die in een groote fout resulteert.

Daar zowel de kosten als opbrengsten (zoowel naar fysieke als geldelijke maatstaf) jaarlijks verschillen, verdient het aanbeveling een gemiddelde te nemen van een aantal jaren, terwijl ook hierbij nog terdege gelet moet worden op het karakter van die jaren.

Wij stellen ons voor als basisjaren te nemen: 1936/37, 1937/38 en 1938/39.

Het zal nog nader onderzoek behoeven of de depreciatie in Sept. 1936 dat jaar disqualificeert of dat er een bevredigende correctie uit dien hoofde kan worden aangebracht.

Ook de bepaling van de "normale opbrengst dient met de meeste zorg en nauwkeurigheid te geschieden, doch dit uiteindelijk van grooten invloed is op den kostprijs per eenheid product.

e. de correctie.

Door indices op te stellen voor het prijsverloop der kostenfactoren, kan men den kostprijs van basisjaren corrigeren tot:

- 1e. de historische kostprijs van den oogst 1939;
- 2e. de reproductie kostprijs voor den volgenden oogst.

Bij deze correctie wordt uitgegaan van de veronderstelling, dat de hoeveelheid en samenstelling van de kosten naar fysieke maatstaf gemeten, gelijk is gebleven.

Dit gaat waarschijnlijk niet op bij de veehouderij tengevolge van de rantsoenering van het veevoeder. Deskundigen op veevoedergebied kunnen hier vermoedelijk aangeven, welke wijzigingen hierdoor ontstaan.

Waarschijnlijk is het ook reeds mogelijk uit de gegevens van het loopende jaar uitsluitsel te vinden.

J. Horrings.